

OSNOVE USMERENOSTI KULTURE U ŽIVOTU ARMIJE

ULOGA PROFESIONALIZMA I AMATERIZMA

Opšte prihvaćena načela i pogledi na ulogu kulture i kulturnog života u našem samoupravnom socijalističkom društvu predstavljaju osnovne premise kulture i kulturnog života i u Jugoslovenskoj narodnoj armiji, koja je sastavni deo tog društva.

Kulturni život u armiji za sve njene pripadnike, bilo da su profesionalno vezani za vojni poziv ili da se po drugom osnovu nalaze u JNA, ima istu društvenu osnovu i usmeren je na razvoj ličnosti pojedinca i bogatiji kulturni život vojnih kolektiva.

Ako pođemo od toga da kulturu čini celokupno materijalno i duhovno stvaralaštvo čoveka, a njegov kulturni život — način i oblik njegovog življenja, ponašanja, delovanja i ispoljavanja vlastite ličnosti, lako ćemo moći da shvatimo i kulturni život pripadnika naše armije, odnosno značaj njegovog usmeravanja u vaspitno-obrazovnoj, reproduktivnoj i rekreativnoj komponenti.

S obzirom na način ispoljavanja kulturnog života u jednoj takvoj sredini kao što je armijska, njegovom posmatranju treba prići iz dva pravca. Prvi je — kulturni život u armiji. Pod tim se podrazumeva njegova razvijenost u svim oblicima unutar armijske strukture: u kasarnama, vojnim školama i akademijama, u ustanovama i armijskim kulturnim institucijama, u manjim ili većim formacijskim strukturama i garnizonima. Drugi pravac je — kulturni život pripadnika armije; on obuhvata, u stvari, oblik i stepen ispoljavanja ostvaren van unutrašnje armijske strukture, odnosno van armijskog ambijenta, kao što je lični i porodični kulturni život, izražen kroz razne načine kulturnog ispoljavanja grupa i pojedinaca, kroz uticaj prijatelja, poznanika, odnosno konzumiranjem kulturnih usluga van armijskog ambijenta itd. Iako obe komponente predstavljaju samo dve strane jedne medalje, one imaju i različitosti. Prva komponenta

je primarnija, direktnije se ispoljava na život i rad vojnih kolektiva, na odnose, disciplinu, unutrašnji red, uspeh obuke, izvršavanje zadatka, osposobljavanje jedinica i sl., dok je na drugu teže uticati, mada i na tome treba nastojati, jer se ona direktno odražava na prvu.

Dosadašnji razvoj JNA u našim društvenim uslovima nedvosmisleno je potvrdio značaj kulturnih delatnosti u armiji i uopšte kulturnog života pripadnika JNA za izgradnju i jačanje borbene gotovosti vojnih kolektiva i pojedinaca.

Dosadašnja praksa u kulturnom razvoju armije istakla je, pored ostalih,¹ tri primarne komponente — koje svojim identitetom čine suštinu njenog kulturnog života. To su:

a) Obrazovne aktivnosti u redovnim nastavnim programima; koncipiranje određenih nastavnih sadržaja posebno značajnih za razvoj stvaralačke ličnosti vojnika, pitomaca i starešina naše armije;

b) Delatnost profesionalnih kulturnih institucija i ustanova u društvu i armiji; i

c) Amaterizam kao kulturna aktivnost grupa i pojedinaca u armiji.

Takva podela, naravno, može biti samo uslovna, jer su sve to delovi jedne celine — kulturnog života u JNA, kojima treba pridati i neke druge relevantne elemente (stepen aktivnosti i razvijenosti određenih delatnosti, ispoljavanje inicijative, aktivnost pojedinih struktura i stepen iskorišćenosti slobodnog vremena, prilagođenost željama, itd.).

NASTAVNO KONCIPIRANJE KULTURNIH DELATNOSTI

U redovnim nastavnim planovima i programima, kako u trupnim jedinicama tako i u vojnim školama i akademijama, moraju biti prisutni sadržaji čiji je osnovni smisao da, pored razvijanja idejno-političke i etičke komponente, šire saznanja i utiču na formiranje pozitivnih stavova (opredeljenja), kao i da bogate kolektivni i individualni kulturni život pripadnika JNA.

Koncipiranje takvih nastavnih sadržaja od posebnog je značaja za vojne škole i akademije. Jer, ukoliko se u opštem (u vojnim gimnazijama, kod vojnih stipendista i u drugim srednjim školama) i vojno-nastavnom procesu i odgoju (u srednjim vojnim školama i akademijama) daje ravnopravno mesto saznanjima pitomaca — kao

¹ Mesto kulture i kulturnog života u JNA umnogome određuju i neke druge značajne pretpostavke kao: njena idejno-politička funkcija i suština, tretman i uvažavanje, i njena materijalna osnova.

slobodnim stvaralačkim ličnostima — iz oblasti kulture, pobudiće se, i do određenih mogućnosti razviti, sve njihove psihofizičke i duhovne predispozicije.² U krajnjem rezultatu treba da se dobije ličnost starešine JNA — kreativnog intelektualca, sposobnog vaspitača, rukovodioca, angažovanog društvenog radnika, organizatora i doslednog izvršioca. Tako programski koncipirana i višestruko korisna »investicija« treba da nađe svoje mesto u kulturno-umetničkom odgoju, u kome će biti zastupljene sve opšte grane umetnosti. Ovo će omogućiti budućem starešini da bude ne samo »kvalifikovani potrošač« kulturnih vrednosti, već i učesnik u njihovom stvaranju, ili bar u njihovom idejnom i političkom koncipiranju. Sve će to uticati na stvaranje određenih sklonosti i navika (podići na viši stepen opšte-obrazovni i kulturni nivo pojedinaca, razviti njihovu svest) i formiranje pozitivnih moralnih stavova i ubeđenja.

Ako bi se u tom smislu, na osnovu empirijskih saznanja, ocenjivala dosadašnja praksa, moglo bi se dati dosta kritičkih primedbi na neka shvatanja pojedinaca i na krajnje rezultate ukupne osposobljenosti starešina u vojnim školama i akademijama; pod ovim se ne misli samo na stepen vojnostručne osposobljenosti, već i na nivo kulturne izgrađenosti i opšteg obrazovanja.

Potrebno je, međutim, radi svestranog razvoja ličnosti da određeni sadržaji budu zastupljeni u programima u tolikoj meri da obezbede saznanja o najsvetlijim tradicijama i kulturnim vrednostima stvorenim u istorijskoj i revolucionarnoj prošlosti i savremenom životu naših naroda. Savremeni društveni uslovi objektivno traže da naš čovek samosvesno preuzima funkciju stvaraoca društvenih dobara i društvenih vrednosti, a kao pripadnik armije samoupravnog društva, on je istovremeno i njihov branitelj.

Zbog izvanrednog značaja celovite ljudske ličnosti, estetsko vaspitanje u takvim programima dobija prioritet, jer je i Marks estetsko stvaranje nazivao stvaranjem po zakonima lepote, jedne od najistaknutijih ljudskih osobina.³ Iako je klasični smisao »estetskog vaspitanja«, u stvari, vaspitanje odraslih za određenu umetnost, za armijske uslove, to se, u jedinstvu sa drugim relevantnim pretpostavkama: društvenim, ekonomskim, idejno-političkim, prosvetnim

² U najnovijim programima vojnih akademija predviđeno je svega 7,5% od celog nastavnog fonda za društvene i humanitarne nauke, a u srednjim vojnim školama oko 5,4% i oko 400 časova iz srpskohrvatskog jezika i književnosti, što je, ipak, nedovoljno za svestraniji razvoj ličnosti.

³ Umetnost kao najuzvišeniji oblik ljudskog stvaralaštva angažuje sve čulne dispozicije (dobar sluh, vid...), intelektualne i moralne moći, politički refleksi, filozofsko saznanje, a to je — totalitet ljudske moći. (*Zbornik radova VA KoV*, 1969. god. str. 241).

i sl., ispoljava u smislu vaspitavanja samosvesnih branilaca naših najvećih ljudskih vrednosti — putem i uz pomoć umetnosti. To doprinosi ostvarivanju određenih ciljeva u odgoju vojničke ličnosti, kao na primer, intelektualnih, moralnih, socijalnih, itd.

ULOGA INSTITUCIJA I USTANOVA

Druga značajna komponenta kulturnog života u JNA je delatnost profesionalnih vojnih i drugih vanarmijskih kulturnih institucija i ustanova.

Jugoslovenska narodna armija se, s obzirom na karakter i svoju društvenu (ulogu), razlikuje od klasične društveno-klasne vojne organizacije.⁴

S obzirom na to što sistem opštenarodne odbrane istovremeno znači najšire podružtvljavanje pitanja odbrane zemlje i njene bezbednosti, to implicate daje veći društveni značaj vojnim znanjima i veštinama. S tim u vezi, naša armija, njena organizacija, obuka i celokupni sistem vaspitavanja, predstavlja specifičnu stručnu školu — u kojoj se za odbranu pripremaju i vaspitavaju mlade generacije. Zato se i u sferi kulturnih delatnosti (kao značajnoj oblasti), koja potpomaže taj napor, armija javlja kao neposredni organizator i realizator kulturnih aktivnosti i kulturno-umetničkog stvaralaštva, u čijem ambijentu se na jedan specifičan način ispoljavaju i upoznaju kulturne vrednosti svih naših naroda i narodnosti. U tom smislu je nužno da tzv. kulturni profesionalizam bude vrlo prisutan u armijskoj strukturi — bilo u obliku rada armijskih ili vanarmijskih kulturnih ustanova.

U JNA danas radi više profesionalnih kulturnih ustanova, organa, organizacija i pojedinaca — kulturnih stvaralaca. Njihova programska orijentacija je, uglavnom, naučna i kulturna delatnost, a zadaci — razvijanje i bogaćenje sadržaja kulturnog i zabavnog života pripadnika JNA. Kao specijalizovane kulturne i naučne ustanove i institucije javljaju se: domovi JNA, vojnički i pitomački klubovi, biblioteke i čitaonice, vojni muzeji raznih vidova oružanih snaga, muzej-sobe u jedinicama, vojnofilmski centar »Zastava film«, Galerija Doma JNA u Beogradu, organizacija muzičke službe u JNA, sa više svojih organizacijskih jedinica i umetničkih institucija, naučne ustanove i škole u JNA, ustanove izdavačke delatnosti, vojna

⁴ Klasična društveno-klasna vojna organizacija odlikuje se, pored ostalog, zatvorenosću, vrlo strogom odvojenosću pojedinih struktura, odsustvom slobode ličnosti, heteronomijom i prinudom, u kojoj je ličnost lišena inicijative, stvaralaštva, itd.

štampa i sl. U tim kulturnim institucijama i ustanovama radi veći broj profesionalnih kulturnih stvaralaca: naučnika raznih profila, književnika, kompozitora, muzičara, likovnih umetnika, filmskih radnika, novinara i drugih lica. Njihova ostvarenja dobijaju značajna društvena priznanja i čine poseban vid obogaćivanja naše naučne i kulturne baštine. Među njima ima oficira, podoficira, građanskih lica na službi u JNA i vojnika koji se za vreme služenja vojnog roka, a nakon redovne obuke, uključuju u rad ovih specijalizovanih, profesionalnih naučnih i kulturnih ustanova i institucija. Na primer, vojnici akademski slikari, nakon završetka redovne obuke, skoro se isključivo posvećuju izradi umetničkih dela, u kojima su zastupljeni motivi iz NOB i revolucije i savremenog života armije.

Znači, dakle, da se kulturnim radnicima i umetnicima, mladim entuzijastima, pružaju povoljne mogućnosti da za vreme odsluženja vojnog roka iskažu svoja saznanja, sklonosti i sposobnosti, da svojim stvaralačkim, umetničkim radom oplemene i potvrde vlastitu ličnost i da rezultatima svog rada pomognu kulturni razvoj svojih drugova i vojnih kolektiva u kojima žive.

Rezultati rada profesionalnih kulturnih institucija i ustanova vrlo su značajni. Na primer, u domovima JNA je od 1964. do 1968. god. održano ukupno 16.036 raznih kulturno-umetničkih i zabavnih priredbi profesionalnog nivoa, 50.340 bioskopskih predstava, organizovano je oko 2.500 izložbi umetničkih slika i fotografija, preko 140 kurseva stranih jezika, itd., dok je u periodu od 1964. do kraja 1969. god. u vojničkim klubovima održano 225.322 bioskopske predstave igranog, dokumentarnog i nastavnog filma.⁵

Knjižni fond u nekoliko stotina vojnih biblioteka je veoma bogat i ima značajan uticaj na proširivanje opšte kulture i saznanja pripadnika armije.

Značajni rezultati postignuti su i u vojno-muzejskoj i izdavačkoj delatnosti u JNA; zatim, na planu filmske proizvodnje vojnofilmskog centra JNA, kao i u radu muzičke službe — u različitim žanrovima muzičkog stvaralaštva.

Ako se stvari posmatraju sa stanovišta brojnosti, raznovrsnosti i razvijenosti, moglo bi se zaključiti da je sa kulturnim profesionalizmom, posebno kulturnim institucijama i ustanovama u JNA, sve u najboljem redu. Međutim, neki pokazatelji navode na konstataciju o nedovoljnoj iskorišćenosti kapaciteta ili neadekvatnoj aktivnosti pojedinih kulturnih institucija. S obzrom na to što se u armiji vrši reorganizovanje i modernizovanje školskih i nekih drugih usta-

⁵ Podaci su uzeti iz pregleda i evidencije koji se vode u Političkoj upravi DSNO.

nova, a u okviru šireg procesa modernizovanja oružanih snaga, kao i reorganizovanje nekih kulturnih ustanova, upravo je prilika da se, u kontekstu takvih poteza, potraže rešenja i za odgovarajuće mesto i ulogu kulturnih ustanova i institucija u JNA.

Radi se, pre svega, o adekvatnoj organizaciji i postavljanju programske delatnosti svih kulturnih institucija i ustanova, njihovom prevashodnom okretanju prema onima za koje su i namenjene, posebno prema životu trupnih jedinica, vojničkih kolektiva i onih u vojnim školama i akademijama. Znači, ne samo koncipiranje adekvatne kulturne politike, već i njeno programsko materijalizovanje, pa i neposrednije (tačnije) fiksiranje njenih subjekata.

Da bi se tako koncipirana orijentacija razvoja kulturnog života i opštekulturnog vaspitavanja pripadnika JNA postavila, nužno je usmeriti napore na: a) kvalitetno poboljšanje strukture kulturnih poslenika, odnosno kadra koji se profesionalno bavi tim delatnostima, b) utvrđivanje merila prioriteta, c) utvrđivanje i koncepcijsko postavljanje programskih orijentacija kulturnih akcija, d) pristupanje istraživanju kulturnih potreba pripadnika JNA na makro i mikro planu, itd. To sve ukazuje *na potrebu prilagođavanja delatnosti i programske orijentacije postojećih kulturnih institucija i ustanova*; pogotovu ako se pokaže opravdanim, za kulturu u JNA, uklanjanje nekih dosadašnjih i formiranje novih kulturnih ustanova i institucija.

Dosadašnji razvoj vaspitno-obrazovnog procesa, i armije u celine, strukturalno je već opredelio potrebe i pokazao značaj pojedinih kulturnih delatnosti. Polazeći od plana daljeg razvoja armije, potrebno je odrediti odgovarajuće mesto svake kulturno-umetničke delatnosti u opštem procesu takvog razvoja, mada to pretpostavlja potpuno kadrovsko i materijalno obezbeđenje.

Potrebe savremenog čoveka u našim društvenim uslovima su, bez obzira na njegovu socio-profesionalnu pripadnost, takve da će njegov razvoj kao stvaralačke ličnosti biti u nečemu umanjen ako mu se, u procesu njegovog vaspitavanja, ne približe u odgovarajućoj meri saznanja iz svih oblasti nauke i kulture, iz svih grana umetnosti i umetničkog stvaralaštva.

U skladu sa istaknutim zahtevima bitno je da se prilagođavanje kulturnih ustanova vrši u hodu, tj. da se proces razvoja i modernizovanja ne usporava. Pri tome će primarnu ulogu igrati interesi pojedinih struktura, odnosno armije kao celine. Svakako da će materijalne i druge društvene pretpostavke opredeljavati prioritet ciljeva i akcija.

Ako neka od ustanova ili institucija u JNA ima, u opštem smislu, kulturni status, ona ne može u svoje osnovne zadatke uključivati neke druge delatnosti koje izlaze iz okvira njenih obaveza — samo zato da bi se prilagodila nižem kulturnom nivou određene sredine, ili da bi postigla neku drugu, momentalnu, materijalnu ili sličnu korist. Tako, na primer, domovi JNA, kao kulturne ustanove oružanih snaga, ne mogu u određenim uslovima razvijati neke druge »unosnije« delatnosti, koje nisu u neposrednijem interesu pojedinih armijskih struktura — vojnika, vojnih pitomaca i starešina, odnosno članova doma.

S obzirom na vaspitne ciljeve pojedinih struktura, na njihov broj i uslove života, kulturne armijske ustanove i institucije prilagđavaju im svoje delatnosti u onoj meri u kojoj to traže interesi takvih struktura i vlastite mogućnosti. Ako su, na primer, domovi JNA, uglavnom, okrenuti starešinama i njihovim porodicama, oni ne mogu biti oslobođeni obaveza prema vojnicima i vojnim pitomcima, kao što ni vojni orkestri ne mogu biti oslobođeni obaveza prema vojnicima, odnosno prema trupnim i školskim kolektivima. Nalaženje zajedničkih interesa na planu kulturnih delatnosti, na relaciji dom JNA — vojnički sastav, može biti dvojako. Prvo, učešće vojnika-umetnika (likovnih, pozorišnih, filmskih, muzičkih, folklornih stvaralaca, itd.) i drugih obrazovanijih vojnika u ostvarivanju kulturnih i obrazovnih programa u domovima JNA. Drugo, uključivanje određenih kapaciteta domova JNA, njihovih materijalnih i drugih mogućnosti u razvijanje bogatijeg kulturnog života vojnika. U kojoj meri će biti iskorišćene sve mogućnosti na toj relaciji umnogome zavisi od inventivnosti jedne i druge strane, ispoljenog uticaja komandi i drugih kulturnih poslenika, čija je dužnost da takvu saradnju stalno podstiču i razvijaju.

Postojanje profesionalnih kulturnih institucija i ustanova u JNA nikako ne znači da pripadnici armije nisu istovremeno i konzumenti kulturnih, kulturno-zabavnih i kulturno-umetničkih ostvarenja profesionalnog ranga sličnih ustanova van armijskog sastava. Pošto je kultura i kulturni život u JNA integralni deo društvene kulture, potrebno je čvršće povezivanje rada takvih institucija i ustanova u armiji i onih u društvu.⁶

⁶ Na sastanku predstavnika Političke uprave DSNO i predstavnika Zajednice kulturno-prosvetnih organizacija Jugoslavije, održanom krajem novembra 1970. god. u Beogradu, svestrano su razmatrane mogućnosti i potrebe za što neposredniju saradnju JNA, njenih kulturnih ustanova i institucija i odgovarajućih društvenih činilaca na svim nivoima od federacije do opštine. Tom prilikom je posebno ukazano na potrebu:

a) redovnijeg međusobnog informisanja;

Treću komponentu kulturnih delatnosti i kulturnog života u JNA čini kulturno-zabavni i kulturno-umetnički amaterizam. To je, u armiji, dosta široka aktivnost koja se, u vidu tzv. slobodnih aktivnosti, izgrađivala tokom celog razvoja naše armije. Takav amaterizam postao je sastavni deo društvenog i kulturnog života svakog vojnog kolektiva. Njega je, kao tradiciju, razvijala svaka generacija i prenosila sledećoj koja je iza nje dolazila u armiju. Sa stanovišta naše društvene prakse, postoji više različitih shvatanja u pogledu značenja i smisla pojma kulturno-umetničkog amaterizma. Njih je, verovatno, uslovio različit razvoj amaterizma u pojedinim krajevima naše zemlje. Međutim, u JNA se, kao specifičnoj socio-profesionalnoj sredini, kulturno-umetnički amaterizam razvijao uporedo sa razvojem armije. Začet još u toku NOB-a, u časovima predaha, u momentima »rasterećivanja« od najtežih psihofizičkih napora, kulturno-zabavni i kulturno-umetnički amaterizam pojavljuje se, kroz slobodne samosvesne aktivnosti i sklonosti boraca, kao naročit vid relaksacije organizma u veoma teškim borbenim uslovima. Bila je to još jedna od odlika naših partizanskih jedinica.⁷

Značaj kulturnih aktivnosti boraca bio je višestruk, jer su one:

- a) podizale borbeni moral, razvijale ljubav prema narodu i ciljevima borbe, odnosno prema vlastitoj jedinici;
- b) doprinosile rekreaciji i aktivnom odmoru;
- e) omogućavale afirmaciju ličnosti u boračkim kolektivima;
- d) uticale na estetsko vaspitavanje i stvarale uslove za doživljavanje lepog;
- e) omogućavale zbližavanje vojske sa narodom, jačale njegovu veru u svoju vojsku, doprinosile upoznavanju različitih nacionalnih

- b) stvaranja zajedničkih radnih grupa za praćenje, izučavanje i usmeravanje kulturnih delatnosti u društvu i armiji;
- c) organizovanja zajedničkih kulturnih akcija;
- d) pružanja i razmene kulturnih usluga;
- e) obostranog učešća u radu pojedinih radnih tela, saveta, komisija i sl. organa u pojedinim kulturnim institucijama, itd.

Naglašeno je da organi i institucije za kulturu u društveno-političkim zajednicama treba da imaju u vidu, bilo da se radi o planiranju, realizovanju određenih aktivnosti, materijalnom i drugom obezbeđenju kulturnih potreba i delatnosti, i armijske kulturne ustanove i institucije, njihove mogućnosti i potrebe.

⁷ U jedinicama NOV našao se veći broj kulturnih stvaralaca: književnika, likovnih, pozorišnih i drugih umetnika, koji su svojim radom uticali na razvoj kulturnih aktivnosti u partizanskim jedinicama, te i na taj način dali značajan doprinos NOB-u naših naroda. Samo likovnih umetnika bilo je 230 (Nada Šujica: *Umetnost NOB*, Muzej savremene umetnosti, Beograd, 1969. god.).

kulturnih vrednosti, stvarale osećanje sigurnosti na oslobođenoj teritoriji i predstavljale put širenja i uticaja umetničke reči, dela i ideja ka različitim socijalnim i nacionalnim sredinama.

Krajnji cilj amaterske delatnosti nije samo nastup, zabava i eventualno priznanje, već masovno privlačenje ljudi kulturnim aktivnostima. One treba da širokom krugu aktivista i konzumenata približe kulturne vrednosti, da stvore kod njih navike za kulturnom potrošnjom, da ih nauči da uživaju u lepom. Osim toga, amaterska delatnost omogućava odvajanje ljudi od svakodnevnog života na radnom mestu, u porodici. Poznato je Lenjinovo shvatanje da promena aktivnosti izvanredno utiče u rekreativnom smislu na ljudski organizam.⁸

Može se reći da su oblici rada u okviru amaterskih aktivnosti u armiji, po svom broju i raznovrsnosti, vrlo razvijeni. Takva delatnost u JNA oformila se na osnovu prakse i pozitivnih iskustava, a izražava se, uglavnom, u radu kulturno-umetničkih, zabavnih i sportskih sekcija, u smotri slobodnih amaterskih aktivnosti, u vidu raznih priredbi amaterskog karaktera, izložbi amaterskih radova, raznih poseta, itd. Od tih sekcija najpoznatije su: dramske, horske, folklorne, recitatorske, likovne, foto-sekcije, sekcije ljubitelja filma, muzičke, itd. U današnjim uslovima bilo bi potrebno, naročito u vojnim školama i akademijama, razvijati tzv. oratorske (govorničke) sekcije, čiji bi cilj bio da u pitomaca i budućih starešina razvijaju govorničke sklonosti, smisao za lepim izražavanjem i sl. Oficir savremene armije, u društvenim uslovima kakvi su naši, potrebno je da bude vrlo komunikativna ličnost, koja će svojom govorničkom veštinom i širom znanja pliniti pažnju svojih sagovornika.

Rezultati rada u ovim oblicima amaterske aktivnosti vrlo su značajni. Na primer, od 1945. do kraja 1970. god. u JNA je održano oko 6.000 smotri slobodnih amaterskih aktivnosti. Istovremeno je izvedeno oko 700.000 raznih sportskih kulturno-umetničkih i kulturno-zabavnih priredbi. Samo u 1969. god. u jedinicama JNA radilo je 4600 sekcija za kulturno-prosvetni rad, a organizovano je oko 24.000 kulturno-umetničkih i kulturno-zabavnih nastupa. Amaterske vojničke i pitomačke sekcije organizovale su za građanstvo 1.410 kulturno-umetničkih priredbi, itd.

Veliku pomoć u tom radu pružaju razni razgovori i predavanja koji se organizuju u okviru delatnosti vojničkih klubova na vojničkim univerzitetima. Takvih predavanja u 1969. god. bilo je oko 2.500.⁹

⁸ V. I. Lenjin: »O književnosti«, izd. Kultura, Beograd, 1949. god., str. 129.

⁹ Istoriografski podaci iz dokumentacije Političke uprave DSNO.

U armiji je u posleratnom periodu — do pedesetih godina, a naročito do 1960. — postojao snažan zamah raznovrsne amaterske aktivnosti, a zatim je došlo do njegovog blagog malaksavanja, da bi se od 1967. osetno smanjili broj i intenzitet amaterskih aktivnosti. Jedan od uzroka bio je prestrukturiranje slobodnog vremena, odnosno njegov nedostatak za slobodne amaterske aktivnosti, dok je, nasuprot tome, broj obaveznih časova učenja znatno povećan. Smanjenje amaterske kulturno-umetničke aktivnosti različito se odražavalo kod pojedinih kategorija pripadnika armije. Dok je, na primer, u vojničkom sastavu bilo sve više entuzijasta i »kvalifikovanih« pojedinaца (kvalitetna promena obrazovne strukture), koji su želeli i bili u stanju da u vojnim kolektivima pokreću kulturno-umetničke amaterske aktivnosti, dotle se kod starešinskog kadra osetno smanjio intenzitet ovih delatnosti. Prvi nisu imali obezbeđena adekvatna materijalna sredstva i druge uslove, pa nisu ni mogli da postiču bolje rezultate. Osim toga, shvatanja pojedinih starešina — da je vojnik u JNA samo zato da nauči kako treba upotrebljavati oružje — slabila su pažnju i volju i onih koji su bili »kvalifikovani« da vojničku masu pokreću na određene amaterske aktivnosti i tako život vojnika u vannastavnom vremenu učine interesantnijim. Posledice takvog rada osetile su se u unutrašnjem redu i disciplini vojnih kolektiva, u monotoniji vojničkog života, nedovoljnoj relaksaciji, pomanjkanju interesovanja za stvaralačka ispoljavanja, itd.

Na smanjenje amaterske aktivnosti starešina, pored drugih uzroka, uticalo je donekle i neadekvatno prilagođavanje rada domova JNA i drugih kulturnih ustanova, tj. smanjeno interesovanje tih ustanova za podsticanje takvih delatnosti.

Kod pitomaca vojnih škola i akademija stanje je sasvim drugačije; kod te kategorije vojnih lica entuzijizam i inicijativa nikada nisu nedostajali. Međutim, kada se radi o krajnjem rezultatu — oficiru koji napušta školsku klupu i nivou njegove opšte kulture, posebno njegovoj sklonosti za razvijanje kulturnog života, kako ličnog tako i onog u vojnim kolektivima, kao i njegovom »uklapanju« u različite socio-kulturne sredine, moglo bi se postaviti više pitanja. Na primer, koliko su mladi oficiri stvarno svestrano i kulturno obrazovane ličnosti — kada na njihov odgoj, a posebno kulturne navike, dosta često utiče shvatanje nekih vaspitača da su oni došli u vojne akademije da postanu oficiri, a ne »umetnici«, da je njihovo bavljenje nekim amaterskim kulturnim delatnostima u slobodnom vremenu osnovni uzrok njihovog, eventualnog, slabog uspeha u nastavi i sl. S tim u vezi postavlja se i pitanje shvatanja nekih pojedinaца koji plediraju za tim da pitomci moraju jasno da shvate da je

za njih »zdrava« a ne »bolesna« zabava, da treba, čak, zabraniti rad pojedinih sekcija, na primer, folklornih, dramskih, bavljenje muzičkim delatnostima i sl. Kako se, uopšte, može govoriti o »bolesnoj« zabavi u jednoj psihološki normalnoj društvenoj sredini, organizovanoj po svim andragoško-pedagoškim i didaktičkim principima i metodama?

Reč je, dakle, o tome da pitomac treba da bude slobodna stvaralačka ličnost, koja izrasta u visokog intelektualca, u koga će se, organizovanim naporom svih faktora, podjednako razvijati sve njegove psihofizičke i intelektualne predispozicije. U tom smislu neophodno je koncipiranje nastavnih planova i programa, plansko i programsko angažovanje kulturnih ustanova i institucija, koje će, ne samo svojom »profesionalnom kulturom« već i svim oblicima amaterske delatnosti, zajednički uticati da se takva ličnost razvije.

Vojnički i pitomački klubovi, domovi JNA, muzičke ustanove i institucije, vojne biblioteke, redakcije vojnih listova i časopisa, moraju sjediniti svoje napore radi moralno-političke i borbene izgradnje vojničkih i pitomačkih kolektiva i pojedinaca, kako bi život u tim kolektivima bio interesantniji, a da pri tome vojnik, pitomac i starešina postanu subjekti — slobodne stvaralačke ličnosti, tj. ne samo potrošači kulturnih vrednosti, već i aktivni kreatori.

U našim sadašnjim društvenim prilikama u razvoju su nekonvencionalni oblici amaterskih aktivnosti, koji veoma plene pažnju mladih generacija, u kojima se, na opšte zadovoljstvo, briše granica (posredništvo) između »stvaralaca« i »konzumenata«. Ova pojava razbija stereotipne oblike rada, koji nisu uspeli da se transformišu i prilagode promenjenoj socio-kulturnoj sredini. Masovni protagonisti takvih inovacija nemaju za cilj isključivo spoljnu funkciju svoje veštine — da se održi nastup, nekome nešto prikaže i sl. Kod njih je primarna unutrašnja funkcija — da se praktikuje i usavršava konkretna umetnička veština i razvija kulturna navika, da se za takvu veštinu zainteresuje što širi krug ljudi, da se takva amaterska delatnost masovno prihvati i da u njoj amateri utiču na sebe, svoje kriterije, svoj ukus, da menjaju i usavršavaju vlastito kulturno biće.

Međutim, nekonvencionalni amaterizam ne znači negiranje tradicionalnih amaterskih aktivnosti. On traži, pre svega, njihovu transformaciju na nove uslove i nove generacije, jer vuče svoj koren iz tradicionalnih, nacionalnih i društvenih, kulturnih vrednosti.

Armija je, kao specifična društvena sredina, u postojećim uslovima, zainteresovana za taj »novi amaterizam«, za njegovo podsticanje i razvijanje kod svih kategorija vojnih lica.

Zbog potrebe razvijanja kulturnih navika kod pripadnika armije nužno je da se kulturnim životom u JNA, njegovim sadržajem i oblicima rada bavi, profesionalno i kvalifikovano, što veći broj starešina i građanskih lica koji su po struci sociolozi, politikolozi, psiholozi, pedagozi, umetnici, književnici, kulturni i naučni radnici. Organizovanje naučnih istraživanja je jedan od uslova za unapređenje takve delatnosti u armiji.

Sa društvenog stanovišta, taj rad u JNA, bilo da je profesionalnog ili amaterskog karaktera, nije samo važan za naše oružane snage, već ima širi značaj i predstavlja opšti doprinos podizanju kulture našeg društva.

Razvijanjem navika kod mladih za kulturnom potrošnjom i bavljenjem kulturno-umetničkim amaterizmom treba početi što ranije. Kod pitomaca vojnih škola i akademija i vojnih gimnazijalaca od prvih dana školovanja, a za vojničke sastave inicirati takve aktivnosti putem saradnje sa školskom i radničkom omladinom, sa kulturno-prosvetnim organizacijama, itd. Pri tome je potrebno da se amaterske grupe i pojedinci iz JNA redovno uključuju u pojedine amaterske smotre i razne druge svečanosti na nivou komune, pokrajine, republike, pa i u one na jugoslovenskom nivou.

Kapetan I kl.

Milan KRSMANOVIC, prof.